

Professor Anders Ekenberg
Kyrkogårdsgatan 5 B
753 10 Uppsala

2018-02-14

Verbum Förlag
Utgivningschef Kristina Wänblom
(Cc: Cristina Grenholm,
Kyrkokansliet, Uppsala)

Upphovsrättsfråga betr. *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*

Upphovsrätten till de enskilda texter som ingår i den tilltänkta *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* tillhör självklart dem som har gett upphov till texterna. Jag hävdar upphovsrätt till en bönetext som enligt tillgänglig information avses ingå i bearbetad form i den nya kyrkohandboken. Den text det gäller är den nattvardsbön som börjar med orden ”Välsignad är du, allt levandes Skapare”; delar av samma text används dessutom på andra ställen i boken. Texten publicerades först i den av mig utgivna boken *Svensk mäs*sa (Uppsala 1971) s. 53–55.

Att texten avses ingå i kyrkohandboken 2018 – och har återgivits redan i de tryckta förslag som föregått den – har jag tyvärr gjorts uppmärksam på först alldeles nyligen. Dessutom har jag noterat att samma text förekom i bearbetad form – även då utan mitt medgivande – redan i 1986 års kyrkohandbok. Redan användningen och bearbetningen 1986 hade förutsatt mitt medgivande. Så mycket mer den förnyade användningen och ytterligare bearbetning i den nu planerade handboken. Bearbetningarna är sammantaget så omfattande att de utgör en förvanskning av texten som jag inte kan godta. Jag inser att mitt ställningstagande kan medföra komplikationer, men upphovsrättsfrågorna borde ha klarats ut tidigare.

Den text det gäller är en svensk tolkning av en av det senaste halvseklets mest betydelsefulla och internationellt mest uppmärksammade liturgiska texter, en nattvardsbön av den holländske diktaren Huub Oosterhuis. Den utgavs från början av förlaget Gooi en Sticht, Hilversum. Den svenska tolkningen från 1971 håller sig nära originaltexten.

Oosterhuis text utgör – som framgår av vänsterspalten i bifogad synopsis – en sammanhållen text med både en klar och logisk innehållslig struktur och en karakteristisk diktion. Den är vävd i ett stycke alltifrån den fasta inledande delen (prefationen) fram till avslutningen, som utmynnar i Herrens bön. Texten är inspirerad av en bestämd typ av klassisk östkyrklig nattvardsbön, den s.k. västsyrisk, samtidigt som den är en viktig pionjärtext från en period då man inom katolskt gudstjänstliv intensivt sökte efter nya uttrycksformer. Uttryckssättet är karakteristiskt för författaren, Huub Oosterhuis. Min tolkning var styrd av en ambition att återge originaltextens egenskaper.

Den inledande tacksägelsen för att Gud är ”en Gud för människor” och har gett upphov till allt som finns utmynnar i acklamationen Helig. Den andra delen är en tacksägelse för Jesus Kristus och vad han gjort, han som ”levde vårt liv och dog vår död” och som efterlämnade nattvarden som en åminnelse av allt han gjort. I en överledning uttrycks hur det han sade och gjorde vid den sista måltiden ligger till grund för vad kyrkan gör nu: ställer fram bröd och vinnbägare på altaret och firar hans död och uppståndelse. Den tredje delen utgörs av en bön om Anden och om det som människor inte av sig själva kan åstadkomma. Detta leder omedelbart över i Herrens bön.

I den bearbetning som ingick i handboken 1986 och – med ytterligare några ändringar – avses ingå i den nya kyrkohandboken är denna väl sammanhängande text uppstyckad. Den inledande delen (prefationen) är reducerad till ett alternativ bland flera med helt annat innehåll, vilket fördärvar tankelinjen i texten. Den inledande delen, i omformulerad form, är dessutom försedd med en ingress ("Ja, sannerligen, du ensam är värd vårt lov ..." eller liknande) vars språk tydligt avviker från Oosterhuis uttryckssätt. Det "Välsignad är du ..." som i ursprungstexten ingår i bönens första del är i 1986 års version och den nu tilltänkta flyttat och utgör början av det avsnitt som följer först efter acklamationen Helig. Hela övergången efter instiftelseorden till bönens tredje led är struken (vilket gör att man undrar varför instiftelseorden alls är med). Den tredje delen har fått en ny formulering med inslag som helt saknas i ursprungstexten.

Den uppstyckning av materialet och de förändringar av tankelinjen i texten som skett 1986 och 2017/2018 innebär en kraftig förvanskning av texten.

Dessutom innehåller bearbetningen godtyckliga småändringar (omkastade rader m.m.) och tillägg med för ursprungstexten främmande diktion ("du ... är en fader och en moder för oss", "du har kallat oss att vara dina medarbetare").

Den sammantagna effekten av förändringarna får mig att hävda att bearbetningen innebär en inte godtagbar förvanskning. Jag vänder mig därför mot att texten, i varje fall i denna bearbetning, används i den nu tilltänkta kyrkohandboken. Om jag hade haft möjlighet, skulle jag förstås ha meddelat detta redan tidigare. Eftersom jag inte regelbundet deltar i gudstjänster inom Svenska kyrkan har det tyvärr inte kunnat ske. Men det är egendomligt att ingen kontakt tidigare har tagits med upphovsrättsinnehavarna, eller i varje fall med mig som sådan.

Uppsala dag som ovan

Anders Ekenberg

Anders Ekenberg